

Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészeti- és
Társadalomtudományi Kar
Történelemtudományi Doktori Iskola
Medievisztika Program

Kerényi Bálint

**A nyugat-szibériai őshaza és az
onogur-magyar vándorláselmélet**

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Témavezető:

Dr. Szántó Richárd

Szeged

2025

Az értekezés témája

Az értekezés a magyar eredet és honfoglalás előtti történelem kérdéseivel foglalkozik több tudományág, elsősorban a forráskritika, a régészet és a történeti nyelvészet eredményeinek a felhasználásával. Amint az értekezés címéből is kitűnik, nagy hangsúlyt kap az őshaza területe meghatározásának kérdése, valamint az onnan történő elvándorlás és az Európában való megtelepedés mikéntjének, idejének és helyének vizsgálata.

Az őstörténeti kutatáson belül a magyarság őshazáját alapvetően két területen lokalizálták: az Urál hegységtől nyugatra, a Volga és Káma folyók vidékén vagy az Uráltól keletre, Nyugat-Szibériában. A kétféle meghatározás eltérő történeti rekonstrukciót tesz lehetővé, hiszen a két terület népességtörténete különböző. Röviden szólva, amennyiben Nyugat-Szibériába helyezzük az őshazát, feltehető, hogy a területen élő magyarság már igen korán, az időszámításunk szerinti első századokban kapcsolatba került török nyelvű népekkel, és e történeti-nyelvi

kapcsolat eredményezte végső soron a nyugatra vándorló magyarság kialakulását. A Volga-Káma vidéki őshaza esetén a magyar-török érintkezés kezdete pár száz évvel későbbre lenne datálendő, akkorra, midőn török nyelvű népek megtelepedtek Európában, az első évezred második felében.

Az első évezred elején a korabeli kínai állammal szemben több vereséget elszenvedő hiungnuk két csoportra oszlottak. A déli csoport a kínai területek északi határvidékén telepedett meg és Kína fennhatósága alá került. Az északi csoport ezzel szemben több hullámban nyugat felé vonult, Közép-Ázsia és Nyugat-Szibéria irányába. A dolgozatban vizsgálom, hogy ezek az északi-hiungnuk milyen útvonalon és milyen időbeli keretek között vándorolhattak nyugat felé és megtelepedtek-e vajon hosszabb ideig az Urál hegységtől keletre. A magyar és nemzetközi kutatáson belül eltérnek a vélemények arról, hogy a hiungnuk közép-ázsiai szállásterületébe beletartozott-e a nyugat-szibériai ligetes steppevidék, vagy ennél jóval délebben, a Kazak-steppe középső és déli területein telepedtek-e meg. Ugyanúgy eltérő véleményeket olvashatunk arról, hogy vajon mikor

jelentek meg az első hiungnu – az európai forrásokban hun – törzscsoportok Európában. Vannak ugyanis, akik az európai megtelepedést már az i. sz. 2. századtól feltételezik, mások viszont úgy gondolják, hogy a hunok csak a negyedik század végén jelentek meg.

E rövid ismertetésből is kitűnik, hogy elvileg megvan a lehetősége annak, hogy a nyugat-szibériai őshazában élő ősmagyarok – vagy még ugor nyelvű népcsoportok – már a második századtól szoros nyelvi és etnikai kapcsolatba kerültek a területen megtelepedő hiungnukkal és e történeti és nyelvi kapcsolat volt az alapja az európai hun törzscsoportok kialakulásának, amely törzscsoportok közé lehetne sorolni azon ogur, onogur és utigur törzseket is, amelyek később a magyar törzsszövetséget megalapították.

A hun-magyar leszármazásnak tehát, bizonyos feltételek megléte esetén, van történeti alapja és egyáltalán nem egy olyan különös elképzelés, mint ahogyan azt az elmúlt évtizedekben a magyar kutatáson belül képviselték. A dolgozat egyik célja ezen feltételek vizsgálata.

A fentebbi rövid leíráshoz legközelebb álló őstörténeti tétel a magyar kutatáson belül Németh Gyulának az 1930-ban kiadott A honfoglaló magyarság kialakulása című könyvében került kifejtésre. Ebben Németh Gyula úgy gondolta, hogy a magyarság Nyugat-Szibériában már igen korán kapcsolatba került ogur-török nyelvű csoportokkal, ezek közül is elsősorban az onogurokkal, és ezek kötelékében vonult az európai steppére az 5. század második felében. Később ezt az elképzelést a „kaukázusi őshaza” tételének is nevezték, aminek a lényege tulajdonképpen az, hogy 1.) a magyarság elődei már az első évezred első felében kapcsolatba kerültek török törzscsoportokkal Nyugat-Szibériában, továbbá 2.) ezekkel vonultak Európába és telepedtek meg a Kaukázus északi előterében és a Kubán folyó vidékén, így 3.) a későbbi magyar törzsszövetséget megalapító finnugor és török nyelvű csoportok az európai területen szereplő törzsek/törzsszövetségek, úgy mint onogur, ogur, szabir vagy kazár politikai keretén belül éltek az 5–9. században, amit később a magyarságra alkalmazott különböző nevek (onogur, sabartoi/szabir, türk) és a magyarok és kazárok szoros politikai

kapcsolatát leíró történeti forrás – a DAI – is igazolnának a nyelvtörténeti megállapításokon túl, továbbá az autentikus magyar eredethagyomány is a déli megtelepedés irányába mutat.

Minthogy azonban Németh Gyula 1966-ban feladta ezt az elképzelést, az onogur-magyar vándorláselmélet kiszorult az őstörténeti kutatások fősodrából és az „északi őshaza” tétele került előtérbe, amely szerint a magyarság vagy mindig is a Volga-Káma vidékén élt, ott volt az őshazája, vagy az 5–6. században vándorolt át oda Nyugat-Szibéria irányából, így a magyar-török történeti és nyelvi kapcsolatok kezdete a 6–8. századra lenne keltezendő. A honfoglaló magyarságnak tehát az Európába vándorló hunokhoz és ogur/onogur törzscsoportokhoz etnikai értelemben nem lehet köze, hanem a magyar nyelv török eredetű jövevényszavait kései szomszédsággal kellene magyarázni, legfeljebb arról lehet szó, hogy török nyelvű törzstörödékek „hozzácsapódtak” a finnugor nyelvű magyarsághoz. Ezt a nézetet képviselte az utóbbi évtizedekben Kristó Gyula történész és Fodor István régész, akiknek az e tárgykörben írott munkái máig

nagyban meghatározzák az e kérdésekről alkotott elképzeléseinket.

Milyen érvrendszer mentén adta fel Németh Gyula az eredeti elképzelését és milyen érveket felhasználva alakították ki az „északi őshaza” tételét? Vajon mennyiben volt igaza Kristó Gyulának 1980-ban, amikor azt írta, hogy a „déli megtelepedés” tételét már nem vallja senki, és hogyan került mégis sor a „déli megtelepedés” tételének módosítására, ami szerint a magyarság a 6–8. században telepedett meg az Urál hegység nyugati területeiről kiindulva a Don és Kubán folyók vidékén, majd a 9. században onnan vonult Etelköz felé? Ez esetben is arról van azonban szó, hogy a magyarság már viszonylag későn került nyelvi és etnikai kapcsolatba török nyelvű törzscsoportokkal és az érintkezés intenzív szakasza nem tartott tovább egy-két száz évnél.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a „déli megtelepedés” eredeti tétele, ami magában foglalta az ősi magyar-török etnikai és nyelvi kapcsolatok feltételezését Nyugat-Szibériában az első évezred első felében, és így bizonyos mértékben valószínűsítette az esetleges hun-

magyar, de legalább is az onogur-magyar népalakulás lehetőségét, az 1980-as évektől már nem szerepelt releváns tételként a magyar őstörténet kutatásában.

Továbbá az elmúlt évtizedekben olyan új régészeti eredmények megállapítására került sor, elsősorban Türk Attila részéről, amelyek alapján még az is kizárható lenne, hogy a magyarság a 6–8. században telepedett volna meg déli steppei, történeti értelemben kazár, területen, így a módosított „déli megtelepedés” tételével szemben az „északi őshaza” tétele lenne egyedül elfogadható. Eszerint a magyarság a Volga-Káma vidéki, nyugat-uráli, vagy a nyugat-szibériai területekről kiindulva egyenesen Etelköz felé indult volna meg a 9. században, a török-magyar nyelvi kapcsolatok intenzív szakasza pedig a 9–10. századra lenne keltezendő úgy, hogy adott esetben ezen nyelvi érintkezésre már a honfoglalást követően került volna sor a Kárpát-medencében.

A régészeti eredmények történeti értelmezése

A dolgozat első fejezetében a magyarság steppei vándorlásának kérdésével kapcsolatos legújabb régészeti szakirodalmat, elsősorban pedig Türk Attila 2011-es doktori disszertációját vizsgálom annak megállapítása végett, hogy vajon az újabb régészeti eredmények és az ezekre épített történeti elgondolás következik-e abból, ami e szöveg(ek)ben kifejtésre került.

Amennyiben kritikusan áttekintjük az újabb régészeti szakirodalmat, olyan inkonzisztenciákra hívhatjuk fel a figyelmet, amelyek megkérdőjelezzik a régészeti megállapítások kizárólagosnak szánt érvényességét. Nem régészeti kérdésekben foglalkozom állást, hanem a szövegek belső összefüggéseit vizsgálom. Az elemzett szakirodalomban a szaltovó-majaki régészeti kultúra, valamint a szaltovói régészeti kultúrkör terminusainak használatát nem tartom következetesnek, kiváltképp ha figyelembe vesszük, hogy utóbbi fogalom használatának érvénye az elmúlt időszakban megkérdőjeleződött. A fogalomhasználat következetlensége nagyban megnehezíti az egykori

kazáriai kultúrákkal kapcsolatos megállapítások értelmezését. Ellentmondásosnak tűnik a Szokolovszkaja Balka régészeti kultúrának kazároktól való eredeztetése, ha az e régészeti kultúrával kapcsolatba hozott Volga vidéki Uren és Novinki típusú temetkezéseket korai volgai bolgárok temetőinek határozzák meg. A kazárok régészeti hagyatékát eredendően a dagesztáni és alsó-volgai területek régészeti anyagával hozták kapcsolatba, így az Alsó-Don vidékének 7–8. századi kazár szállásterületként való meghatározását kérdésesnek tartom. A honfoglaló magyarokra jellemző lovas temetkezések kimutathatók az európai steppe 5–8. századi korszakából, amely korszakban oroszországi régészek ugor népek steppei megtelepedésével számolnak. A magyar régészeti szövegekben ugyanakkor nincs egyértelműen meghatározva, hogy milyen népséget kéne érteni az oroszországi szakirodalomban ugorként meghatározott népek alatt. A honfoglaló régészeti anyagon belül továbbá tényleges szaltovói kapcsolatokkal számolhatunk, ami nem csak a telep- és kerámia anyagra vonatkozik. Úgy vélem, jelenleg annyi állítható, hogy a honfoglaló magyarságnak mind déli,

mind pedig északi irányban kimutatható régészeti kapcsolatai vannak a kelet-európai steppén, ami egyben véleményem szerint kizárja azt, hogy a magyarság a 9. század elején indult volna Nyugat-Szibériából, ahogyan azt újabban feltételezik.

De még ha el is tekintenénk ezen ellentmondásoktól, akkor is feltehető, hogy bizonyos régészeti eredményeket történetileg többféleképpen lehet magyarázni; Türk Attilának a végkövetkeztetése tehát, ami kizárja a magyarság korai, déli megtelepedését, véleményem szerint nem állja meg a helyét, sőt a régészeti és nyelvtörténeti eredmények jobban összehangolhatók az onogur-magyar vándorláselmélet tételével.

A szaltovó-majaki kultúra kezdetét a kutatás a 8. század második felére teszi, jóllehet a kultúra klasszikus korszaka a 9. századra tehető. Minthogy a 8. század közepén a kazárok elleni muszlim hadjáratok következtében a kaganátuson belül egy délről észak felé tartó népmozgás tételezhető fel, amelynek során telepedtek meg alánok a Donyec, és bolgárok a Volga folyó mentén, feltehető, hogy a kaganátus területén élő

magyar törzscsoportok is észak felé húzódtak. A Volga alsó és középső folyása mentén további ogur, utigur népcsoportokkal számolhatunk, amelyek részt vehettek a magyar törzsszövetség megalapításában, így mire a szaltovói kultúra klasszikus korszaka kialakul, nem kell feltétlenül azzal számolnunk, hogy a magyarok a Don vidékén éltek volna, ami Fodor István elképzelése volt.

Az első fejezetben kitérek továbbá M. I. Artamonov tételének ismertetésére, amely szerint az európai hunok és ogurok az Urál vidéki ugor nyelvű népek és a területen megtelepedő hiungnuk egyesüléséből származnának, így az oroszországi régészeti szakirodalomban használatos ugor, illetve ogur nevek alatt szereplő népek korai steppei jelenléte kapcsolatba hozható a korai magyar történelemmel.

A nyugat-szibériai őshaza és az onogur-magyar vándorláselmélet tételének kutatástörténete

A fentebb írtakból következően válik szükségessé a nyugat-szibériai őshaza és az onogur-magyar vándorláselmélet kutatástörténeti előzményeinek a

részletesebb vizsgálata és azon érvek bemutatása, amelyek mentén Németh Gyula ezt a tételt kidolgozta. Ugyanúgy vizsgálatot igényel, hogy milyen alapon vonta vissza Németh Gyula ezt a tételt 1966-ban, és milyen érvrendszert alkalmazva állította Kristó Gyula azt, hogy a „déli megtelepedés” tétele a korszakban visszaszorult. E fejezet fő megállapításai a következők: Németh Gyula elsősorban az azonos baskír és magyar törzs illetve klánnevek meglétére hivatkozva vonta vissza eredeti elméletét, ám e törzs illetve klánnevek megléte önmagában nem igazolja, hogy az eredeti elmélet (ilyen mértékű) módosulásra szorult volna. Továbbá, amikor Kristó Gyula cáfolni vélte a „kaukázusi őshaza” tételét, ezt oly módon tette, hogy e tétel tényleges kutatástörténeti előzményeit figyelmen kívül hagyta. Vagyis e tétel ténylegesen nem került megcáfolásra.

A kutatástörténet vizsgálata alkalmat ad annak az újabb kutatáson belül meglévő kettőségnek a bemutatására is, miszerint a nyugat-szibériai őshaza kapcsán vagy azt tételezték fel, hogy a terület a magyarság őshazája volt, ez esetben ugyanakkor törökök korai megtelepedésével nem számoltak, vagy azt

tételezték fel, hogy a területen ugyan már korán megtelepedtek keletről érkező (török nyelvű) nomádok, ez esetben viszont a magyarság őshazáját az Uráltól nyugatra helyezték. Az elmúlt évtizedekben nem került sor olyan őstörténeti rekonstrukció kidolgozására, amely egyszerre számolt volna magyarok és törökök nyugat-szibériai megtelepedésével, így az ősi magyar-török nyelvi és etnikai kapcsolatok kérdése sem merülhetett fel újra, annak ellenére, hogy ez egy több tekintetben is megalapozott elképzelés lenne.

Újabb adatok a hiungnuk korai Urál vidéki megtelepedése és a korai magyar-török nyelvi érintkezések mellett

A nyugatra vonuló török nyelvű népek és az Urál vidéki ugor nyelvű népek korai, 2–4. századi etnikai és nyelvi érintkezésének alátámasztására vállalkozom elsősorban az újabb nemzetközi szakirodalom felhasználásával a harmadik fejezetben. E fejezetben történeti, régészeti és nyelvészeti szakirodalmat is felhasználok annak demonstrálására, hogy azóta, mióta Németh Gyula 1966-

ban visszavonta a nyugat-szibériai őshaza és az onogur-magyar vándorlás tételét, egy sor olyan szakirodalom látott napvilágot, amelyek az ő eredeti tétele mellett szólnak, és minthogy a tétel a magyar szakirodalomban nem került ténylegesen cáfolásra, ezt a tételt egy továbbra is releváns és jelentős magyarázóréővel bíró tételként kell számontartanunk – jóllehet kiegészítve, adott esetben módosítva az újabb eredmények alapján –, amely tételnek helye van a magyar őstörténetkutatáson belül: szakmailag megalapozott és képviselhető tétel, ami további kutatásokat tesz lehetővé, további kutatásokat indokol.

Az onogur-magyar vándorláselmélettel szoros kapcsolatban van a Jugria-kérdés vizsgálata, hiszen egykor a középkori orosz forrásokban az obi-ugorokra alkalmazott Jugra nevet az onogur vagy ogur névből származtatták. Újabban ezt azon az alapon vélik cáfolni, hogy történetileg nem tehető fel, hogy az obi-ugorok és az ogurok vagy onogurok között olyan szoros kapcsolat alakulhatott volna ki, ami egy ilyen névegyezésnek alapjául szolgálhatott volna. Ez véleményem szerint nem igaz, hiszen a honfoglaló magyarok temetkezési

szokására jellemző halotti maszkok használata az obi-ogurok között is megfigyelhető. Minthogy maga a szokás megalapozottan származtatható az ogur népektől, ez biztosítja azt a történeti hátteret, amely szerint mind az ogurnak/onogurnak nevezett obi-ogurok, mind pedig az ogurnak/onogurnak nevezett magyarok ténylegesen az ogurokkal és onogurokkal hozhatók leszármazási viszonyba. A halotti maszkok használatának ténye a Jugria-elmélettel kiegészítve végső soron igazolja – meglátásom szerint –, az onogur-magyar vándorláselméletet.

A kora középkori európai steppetörténettel, valamint a magyarok steppei megtelepedésével kapcsolatos kérdések vizsgálata

Az értekezés negyedik fejezete a steppe 5–9. századi történetének egyes főbb kérdéseit vizsgálja. A magyarok korai steppei jelenléte ellen szóló fő történeti érv szerint a magyarok steppei jelenlétével akkortól lehet csak számolni, mikortól, illetve mikorra vonatkozóan a magyar népnév megjelenik a forrásokban, vagyis a 870-

es évektől. Rá kell mutatni ennek az argumentumnak az elégtelenségére. A kelet-európai steppe a 7. és 10. századok között a Kazár Kaganátus uralma alatt állt, amely nomád államalakulatba a kazárokon kívül egy sor más nép is beletartozott. Az alánok már ezt megelőzően is a bizánciak látókörében voltak, már csak a földrajzi közelség miatt is, ugyanakkor a kazár korszakban nem hallunk az onogur-bolgárokról vagy az ogurokról és utigurokról, olyan törzscsoportokról, amelyekről egyébként tudjuk, hogy a kaganátus területén, vagy annak közvetlen szomszédságában éltek. A kaganátus tehát egy sor népet, úgymond, elfedett, ráadásul e népek közül volt, amelyik a bizánciak látókörétől eleve messzebb élt, mint például a Volga vidéki utigurok. Amikor tehát a Hétmagyar törzsszövetség kiválik a kaganátusból és megjelenik Etelközben a 9. század első évtizedeiben, akkor kerülhetett csak sor arra, hogy a magyar népnév, mint egy önálló politikai entitásra vonatkozó név egyáltalán megjelenhessen a muszlim forrásokban.

A magyar név forrásokban való 9. század végi megjelenését tehát nem az magyarázza, hogy ekkor

telepedtek meg a magyarok a steppén, hanem az, hogy ez előtt függetlenedtek a kazároktól és ez előtt vándoroltak a kelet-európai steppe nyugati részére. A magyar név kései megjelenését nem lehet a magyarságnak a steppén való megjelenésének kései datálására felhasználni, ráadásul a magyarok nyugati forrásokban olvasható onogur neve eleve azt sejteti, hogy a hétmagyar szövetség egy jelentős részét onogurok tették ki. Az onogur név ugyanis sohasem vált a forrásokban tipizálásra használt népnévvé, mint egykor a szkíta, hun vagy turk nevek, tehát a magyarokra való alkalmazásának történeti háttere van. Az onogurok és ogurok pedig a kazár korszakban is mindvégig a kelet-európai steppe keleti felén tanyáztak.

A magyarokra alkalmazott népnevek közül megfigyelést igényel a DAI-ban található sabartoi asphaloi név. Véleményem szerint ez a kazárok közül kivált és a magyarokhoz csatlakozó, a magyarok által kabarnak hívott népcsoport eredeti neve volt, ami végső soron a szabir névre megy vissza. Az ugyanis egy teljesen megalapozott nézet, hogy a Kazár Kaganátus vezető népeleme a szabir volt, sőt egyes muszlim források

azonosítják is a szabiroke és kazárokat. A szabirokeól szóló ismereteink a „szavárd-magyarokkal” való azonosítást megerősítik, hiszen a szabiroke egy része az avarok steppén történő átvonulása alkalmával a Kaukázusban telepedett meg, ugyanúgy, ahogyan a sabartoi asphaloi nép egy része is kelet felé, Perzsia vidékén telepedett meg a kangaroktól elszenvedett vereséget követően. A DAI-ban leírt magyarok eredetéről szóló elbeszélés eszerint nem egy lineáris politikaitörténetként értelmezendő, hanem különböző hagyományelemek egymásra rétegződéseként, ami a magyarok nyugati irányú vándorlásán túl magában foglalná a magyarokhoz csatlakozó kabarok történeti hagyományát is. Az elbeszélés ily módon a steppe 6. és 9. század közötti, szabiroke és magyarokat érintő eseményeinek vegyülete, ami a DAI-ban egységesítve mint magyar vándorlástörténet került lejegyzésre.

A magyarok 9. századi etelközi megtelepedésének datálása vonatkozásában jelentős szerepe van annak, hogy miként értelmezzük Sarkel erődjének felépítését a kazárok és bizánciak részéről. Amennyiben Sarkel a magyarok ellen épült erőd volt, és nem a kaganátus

székhelye, az építés idejéből következtetni tudunk a magyarok etelközi megtelepedésének idejére. Sarkelnek kazár székhelyként való értelmezése egy új, és véleményem szerint kevésbé megalapozott elképzelés, tekintve, hogy a kazárok fővárosát a Volga menti Etillel szokás azonosítani, amelyről muszlim és bizánci források is írnak, sőt maga a kazár kagán is arról számol be egy levélben, hogy fővárosa a Volga mentén fekszik.

Sarkel építését történetileg összefüggésbe lehet hozni azzal, hogy a 8–9. század fordulóján a kazár kagán felveszi a zsidó hitet, ami belső megosztottsághoz vezetett. A kazárok egy része fellázadt, de vereséget szenvedett és a magyarokhoz menekült. Ezeket a magyarok kabaroknak nevezték el és velük együtt vonultak el Etelközbe a 9. század első évtizedeiben. A kaganátus meggyengülésének és a magyarok és kabarok kiválásának, illetve a Don folyótól nyugatra történő megtelepedésének a következményeként került sor Sarkel erődjének felépítésére.

A bolgárok eredetének kérdése egyaránt szorosan kapcsolódik a steppe kései hun korszakához, az attilai hun birodalom felbomlását követő időkhöz és a steppe

kazár korszakához, amikor a kazárok egybefogták a steppei nomád népeket. Eredetük kérdése máig megoldatlan volt, jóllehet már a kutatás kezdetétől erősen feltételezték, hogy a bolgárok neve a Kárpát-medencei hunok megmaradt csoportjainak újabb neveként került használatba az 5. század végétől. Az elmúlt évtizedek magyar kutatásán belül ezt a nézetet nem sokan képviselték, mondván, a bolgár az ogur népek gyűjtőneve lenne mint azok vezető törzse. A hunok e nézet szerint szétszóródtak és eltűntek. A bolgárokról szóló legkorábbi források ugyanakkor ezt nem támasztják alá, sőt éppen afelé mutatnak, hogy a hunok és bolgárok között történeti folytonosság mutatható ki.

Minthogy azonban a bolgárok a 13. századig a steppe meghatározó népessége voltak, továbbá mivel a honfoglaló magyarokhoz is több szálon kapcsolódnak, felmerül a kérdés: nem megalapozott-e mégis feltételezni azt, hogy a magyarságnak autentikus hun hagyománya volt már a honfoglalást megelőzően is és a későbbi nyugati hagyományelemek ezt az autentikus magyar hagyományt csupán kiegészítették, bővítették? Mert végül is a magyarok eredethagyománya (Hunor-Magyar

monda) a hunok, kutrigurok és utigurok eredethagyományának egy változata, amely szerint szarvas vezeti új hazába a népet.

További lehetséges kutatási irányok

Amennyiben az értekezésben kifejtett okok alapján a magyarság nyugat-szibériai őshazájának tételét egy releváns történeti tételként fogadjuk el, felmerül annak a kérdése, hogy miként rekonstruálható e terület ókori, az időszámításunkat megelőző első évezredre vonatkozó népességtörténete. Többek között Fodor István és Veres Péter kutatásai alapján állíthatjuk, hogy részben e területen alakult ki a feltételezetten iráni nyelven beszélő népek andronovói régészeti kultúrája az időszámításunkat megelőző 2. évezredben, és ugyane terület része volt az időszámításunk előtti első évezredben szintén iráni nyelvű népekhez kötött és az andronovói kultúrából kifejlődő szkíta és szarmata kultúráknak. Az ugor és ősmagyar nyelvű népek eszerint igen jelentős és hosszantartó iráni nyelvi és kulturális hatás alatt álltak volna, jóllehet a magyar nyelv ős- és óiráni elemeinek

gyér száma ezt nem igazolja vissza. Ugyanakkor a magyar és nemzetközi kutatásban korábban már felmerült, hogy az andronovói kultúra létrehozói nem feltétlenül iráni nyelvű, hanem finnugor nyelvű népek voltak. Úgy vélem, e kérdések is további vizsgálatot igényelnek.

Az értekezéssel kapcsolatos korábbi publikációk:

Kerényi Bálint: Könyvismertetés: Tóth Sándor László: A Magyar Törzsszövetség politikai életrajza. (A magyarság a 9–10. században). Szeged, 2015. 632. old. In. FONS (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) XXIV. 3. (2017) 403–408.

Kerényi Bálint: A szavárd magyarok eredetéről. In. *Magister Historiae III.* Szerk. Borbás Benjámin, Kozák-Kígyóssy Szabolcs László. Budapest, 2019. 77–98.

Kerényi Bálint: Egy argumentáció cáfolata – A korai magyar történelem kezdetei. In.: *Eötvözet 8. Az Eötvös József Collegium és az Eötvös Loránd Kollégium 8.*

közös konferenciáján elhangzott előadások. Szeged, 2019. 48–59.

Kerényi Bálint: Sabartoi-Szabir azonosítás (A szavárd magyarok eredetéről II.) In.: Szakkolégiumi Füzetek 6. A Móra Ferenc Szakkolégium Évkönyve. Szerk. Bíró Gyöngyvér. Szeged, 2019. 20–35.

Kerényi Bálint: Hunok, korai bolgárok. In. "Sapere aude". A Szegedi Történészhallgatók Egyesületének Első Konferenciája tanulmánykötete. Szerk.: Dávid Benjámin, Kiss Gábor Ferenc, Lengyel Ádám. Szeged, 2019. 53–63.

Bálint, Kerényi: Huns and Bulgars. *Acta Antiqua Academiae Scientiarum Hungaricae* 61. (2021/3) 295–306.

Kerényi Bálint: Könyvismertetés. B. Szabó János–Sudár Balázs: *Az Árpád-ház nyomában*. (BTK Magyar Őstörténeti Témacsoport) Budapest, 2021. 298 old. In. FONS (Forráskutatás és Történeti Segédtudományok) 29/2. (2022) 221-231.

Kerényi Bálint: Nyugat-Szibéria mint magyar őshaza. In. Keletkutatás. 2023 (ősz) Budapest. 5–20.

Bálint, Kerényi: The Use of the Russian term „Ugor” in Russian Archeology. Marisia 6. (2024) 137–148.